



Utvikling av landbrukskontorets arbeid med likestilling i landbruket

Et innovativt og nyskapende landbruk i Steinkjer skal være en pådriver i norsk Landbrukspolitikk. Arbeid med likestilling er et gjennomgående tema i kommunedelplan for landbruk i Steinkjer kommune. Tjenesteenhet landbruk i (heretter kalt landbrukskontoret) søkte derfor om kr 132 000 til et forprosjekt i 2009. Hensikten var å kartlegge situasjonen og komme fram til hva landbrukskontoret kan gjøre for å fremme likestilling i landbruket, landbrukets organisasjoner og rådgivningsapparatet

Resultat fra forprosjekt

1.2 Prosjektmål

Det overordnede målet med prosjektet var å fremme Steinkjer kommunes mål for likestilling i landbruket og å utvikle landbruket i Steinkjer som et utstillingsvindu for landbrukspolitikken.

For å oppnå dette gjennomførte vi et forprosjekt for å utrede hvordan et kjønns- og likestillingsperspektiv kan integreres i vårt arbeid med veiledning, utvikling, tilskuddsordninger og saksbehandling. Hensikten har vært å forberede et omfattende integreringsarbeid, og utprøving av ulike tiltak i et hovedprosjekt. Våre ambisjoner er å få til et nasjonalt pilotprosjekt som utvikler en praktisk veileder for hvordan også andre landbrukskontor kan integrere hensynet til likestilling i sitt ordinære arbeid.

Tiltakene i forprosjektet har vært å:

1. Foreta en gjennomgang av landbrukskontorets ansvarsområder for å komme fram til områder hvor det er hensiktsmessig å integrere et kjønns- og likestillingsperspektiv.
2. Kartlegge og finne indikatorer for ønsket utvikling av landbruket i Steinkjer når det gjelder medvirkning og deltakelse av kvinner og menn som brukere, deltakere i landbrukets organisasjoner og som mottakere av tilskuddsordninger.
3. Gjennomføre en undersøkelse for å kartlegge ulike behov for tiltak og tilrettelegging, og avdekke holdninger til likestilling hos landbruksbefolkningen selv.
4. Kartlegge ulike erfaringer med likestillingsarbeid i landbruket som er gjort andre steder i landet.
5. Dele erfaringer og mobilisere samarbeidspartnere i rådgivningsapparatet for å finne områder hvor det er behov for å utvikle rutiner og metoder som ivaretar hensynet til mål om likestilling.
6. Finne samarbeidspartnere og identifisere muligheter for finansiering til det videre arbeidet i hovedprosjektet.
7. Utforme en søknad på hovedprosjekt hvor vi vil prøve ut konkrete tiltak og utvikle rutiner for å sikre et varig perspektiv på likestilling.

En oppsummering av hvert tiltak presenteres her.

Tiltak 1 Gjennomgang av landbrukskontorets ansvarsområder

Vi har foretatt en gjennomgang av landbrukskontorets ansvarsområder for å komme fram til områder hvor det er hensiktsmessig å integrere et kjønns- og likestillingsperspektiv. Vi ser at det er viktig å ha dette med i alt utviklingsarbeid, men også i ordinær saksbehandling og rådgivning.

I utgangspunktet definerte landbrukskontoret "de aktive driverne" som hovedmålgruppe. Dette er de som gjør det meste av arbeidet og kan svare på de faglige spørsmålene rundt drifta på gården. På grunn av strukturene og kjønnsdelingen vi finner i landbruket, vil dette si at i utgangspunktet er landbrukskontorets virksomhet rettet mot og tilpasset menn. Ut fra diskusjoner rundt dette har vi kommet fram til at å rette oppmerksomheten mot denne målgruppen blir for snevert hvis landbrukskontoret skal nå de målene vi har satt oss. Dette gjelder både målsetting om en mangfoldig bruksstruktur og produksjon, innovasjon og nyskaping, utviklingsorienterte fagmiljø. Vi trenger å ha oppmerksomhet på flere målgrupper for landbrukskontorets arbeid. Disse er:

- Eiere av jord og skogeierdommer (menn og kvinner)
- Seniorer
- Nye eiere
- De som sliter
- De som vil satse
- Den nye skogeieren/ den nye jordbrukeren

Dette var også målgrupper som rådgiverne diskuterte og mente var viktige å inkludere i arbeidet med å gjøre Steinkjer til et utstillingsvindu for norsk landbruk. For å nå disse ulike målgruppene må nye arbeidsmåter utvikles både når det gjelder faglig tilnærming og hvilke metoder og arenaer en må bruke for å nå dem.

I det videre arbeidet med å utvikle landbrukskontorets tjenesteområder, vil vi derfor velge innsatsområder og tiltak som kan fremme økt aktivitet, likestilling og mangfold og henvende oss til alle disse målgruppene.

Tiltak 2 Kartlegge og finne indikatorer for ønsket utvikling av landbruket i Steinkjer

Landbrukskontoret har et mål om å øke aktiviteten og deltakelsen i landbruket i Steinkjer. Dette innebærer bl.a. at vi ønsker flere aktive kvinner, og mer lønnsomhet i drifta. Dette vil legge føringer på hvilke indikatorer vi setter for ønsket måloppnåelse i hovedprosjektet, og i videre arbeid. Indikatorer for en god utvikling i landbruket i Steinkjer vil være:

Færre som sliter økonomisk. (tall kan finnes i dataflytprosjektet)

Flere som driver tilleggsnæring

Flere som øker sitt utbytte av tilleggsnæringa

Flere bruk hvor begge er eiere

Økt kompetanse/ flere kvinner som tar landbruksfaglig utdanning/opplæring

Andelen av odelsjenter som tar over bruket

Tiltak 3 Kartlegge behov for tiltak og tilrettelegging, og holdninger til likestilling hos landbruksbefolkningen

Vi har gjennomført en spørreundersøkelse blant gårdbrukere i Steinkjer.

Det ble sendt ut 570 spørreskjema til søkere til produksjonstilskudd i Steinkjer kommune. Disse ble både distribuert pr post, på e-post og fra den enkelte saksbehandler på landbrukskontoret. Utvalget i undersøkelsen er 190 besvarelser, 33 kvinner (17,4 %) og 157 menn (82,6 %) har svart. Dette gir en svarprosent på 33 %, noe som er lavt. Undersøkelsen synliggjør likevel noen utfordringer når det gjelder eierskap, kvinners deltakelse og landbrukskontorets arbeid.

Vår hypotese var at eierskap, deltakelse og innflytelse i landbruk henger sammen. Kvinner som eier gårdsbruk alene eller sammen med noen vil delta mer i det daglige arbeidet på gården og vil være mer med i beslutninger som tas angående drift enn for eksempel samboende kvinner som ikke eier gårdsbruket. Denne undersøkelsen bekrefter denne hypotesen.

Vi antar at de kvinnene som svarer på undersøkelsen er mer involvert i driften på gården enn de som lar sin samboer svare.

- Når kvinnen eier, er det hun som i høy grad svarer på denne undersøkelsen, når mannen eier er det han som svarer. Hvis paret eier sammen svarer han i 83 % av tilfellene, hun i 17 %.
- I de tilfellene de har kjøpt gården gjennom hennes odel er mannen mindre tilbøyelig til å svare på undersøkelsen enn kvinnen er når de har tatt over på hans odel.
- Forholdsvis flere sameiende kvinner svarer når de har overtatt gården på hennes odel.
- Andelen kvinner som svarer er høyere når de har tatt over på hans odel og i tillegg er sameiende med mannen. Tilsvarende er andelen menn som svarer når de har tatt

over gården på hennes odel også høyere for de sameiende (12 %) i forhold til totalen (7 %).

- De sameiende kvinnene tar større del av gårdsarbeidet enn hele gruppen kvinner gjør (37- 34 %), mennene tar mindre (45 - 53 %).
- Kvinnene som svarer har landbruksutdannelse i langt høyere grad (52 %) enn partnerne til mennene som har svart på undersøkelsen (13 %).

Oppsummering

Vi kan ikke trekke fram en faktor, men må konkludere med at både arv, eierskap, utdanning og arbeidsfordeling på gården påvirker grad av involvering og deltakelse. Mennenes arbeidsinnsats på gårdene som eies av kvinnene viser at eierskap ikke er den eneste veien til medvirkning i landbruket. Det kan også være et bilde på at den tradisjonelle arbeidsfordelingen mellom kjønnene i landbruket legger til rette for mennenes innflytelse i høyere grad enn kvinnenes. Eierskap vil derfor være viktig for å få kvinnene med. Dette, og den svake stillingen mennene som legger ned sin arbeidsinnsats i gården de ikke eier har, er et argument for sameie. At andelen gifte er høy i landbruksbefolkningen tilsier at ekteskapet er en måte å sikre hverandres rettigheter på. Hvorvidt ekteskap sikrer rettighetene til begge skal ikke diskuteres her, men vi konkluderer med at det er viktig at landbrukets rådgiverapparat har innsikt i eierforholdenes betydning både for det enkelte gårdbrukerpar og for landbruket generelt.

Holdninger

Vi ser at de som svarer på denne undersøkelsen er positivt innstilt til landbruksmiljøet i Steinkjer. Dette understøttes også av landbrukskontorets oppfatning av at det er stolthet, optimisme og høyt faglig nivå i landbruket i kommunen. Den høye andelen som kan tenke seg å starte tilleggsnæring er også en indikator på det samme.

Forhold som landbrukskontoret kan ta tak i, i tillegg til å ta vare på de som kan tenke seg å starte tilleggsnæring, er at kvinnene er mer negative til deres service og faglighet enn menn, og at kvinner later til å oppleve samholdet i nærmiljøet mindre godt enn de andre grupperingene. 11 av 33 kvinner er helt eller delvis uenig i påstanden "Det er godt samhold i mitt nærmiljø". At flere er usikre på om landbrukskontoret er utviklingsorientert er også en utfordring. Vedlegg 1

Tiltak 4 Kartlegge ulike erfaringer med likestillingsarbeid i landbruket som er gjort andre steder i landet.

Vi har kartlagt ulike erfaringer med likestillingsarbeid i landbruket som er gjort andre steder i landet og ser at det ikke foregår så mange prosjekter som direkte er knyttet til kvinners

deltakelse og medvirkning. Ut fra det vi forstår av presentasjoner av ulike prosjekter er ikke likestillings- og mangfoldsperspektivet integrert i de prosjektene som foregår, men vi ser at det ville styrket dem.

Tiltak kan være direkte knyttet til landbruket som for eksempel beiteprosjekt, rådgivningsgrupper, eller de kan være mer bygdeutviklingsrettet og omhandler utvikling av bygda og andre næringer. Både Blilyst programmet i Sør-Trøndelag og netteværk for optimistbygder er eksempler på dette.

Ut fra de vurderingene vi har gjort i forprosjektet vil ikke pilotprosjektet bli et likestillingsprosjekt som retter seg mot kvinner, men et prosjekt som skal øke aktivitet og deltakelse i landbruket fra både kvinner og menn. Vi vil i hovedsak rette oss i mot landbruket, men vil ikke utelukke tiltak som også kan betegnes som bygdeutvikling. Vi utelukker heller ikke reine tiltak rettet mot kvinner der vi ser at det trengs for å sikre deres deltakelse og medvirkning.

Prosjektene vi har fått informasjon om vil kunne brukes som inspirasjon og kunnskapsbase for det videre arbeidet i pilotprosjektet. **Vedlegg 2**

Tiltak 5 Dele erfaringer og mobilisere samarbeidspartnere i rådgivningsapparatet

Vi ønsket å finne spesielle områder hvor det er behov for å utvikle rutiner og metoder som ivaretar hensynet til mål om likestilling. I denne forbindelsen har vi også hatt et møte med rådgiverapparat og landbruksorganisasjonene for å diskutere erfaringer og behov for tiltak. Her deltok bl.a. representanter fra Bank, forsikring, regnskapskontor, Landbrukets HMS tjeneste, forsøksringen, Nortura og Forum landbruk.

I møtet ble ulike målgrupper nevnt. Spesielt ble betydningen av å ha med både han og henne i utviklingsspørsmål framhevet. Dette er tatt med i landbrukskontorets liste over målgrupper som det skal jobbes med.

Når strukturer, tankemåter og rammebetingelser forandres er det viktig at også rådgivnings - apparatet holder tritt med utviklingen. Tiltak som ble foreslått var

- Økt kompetanse i rådgiving, veiledning, coachingarbeid Er det er behov for annerledes veiledning for kvinnene? Hva med de yngre, eldre og par som skal ta over?
- Å utvikle en modell for teamjobbing ut fra gårdsbrukets behov. I dag er det en rekke aktører som tilbyr forskjellige rådgivningstjenester. Hver for seg har aktørene gode tilbud, men det er et stort forbedringspotensial ved å samarbeide i større grad. Det er ønskelig å

utvikle en tjeneste etter modell fra basisgrupper hvor ulike fagområder som for eksempel landbrukets produksjonsrådgivere, HMS-tjeneste, driftsplanleggere, regnskapsførere m.fl.

- Kompetanseheving ang eierskapsforhold ble også nevnt her.

Tiltak 6 Finne samarbeidspartnere og identifisere muligheter for finansiering til det videre arbeidet i hovedprosjektet

9.oktober var sentrale aktører i prosjektet i møte med Landbruks- og Matdepartementet. Signaler her var positive. Vi søker derfor finansiering her i tillegg til Fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Strategi for likestilling og mangfold i Nord-Trøndelag har landbruk som et fokusområde, det søkes derfor også regionale utviklingsmidler.

Tiltak 7 Utforme en søknad på hovedprosjekt hvor vi vil prøve ut konkrete tiltak og utvikle rutiner for å sikre et varig perspektiv på likestilling

Ut fra arbeid i forprosjektet kan vi konkludere med at vi ønsker å gå videre med et nasjonalt pilotprosjekt.

Mål for pilotprosjektet er

- Likestillings- og mangfoldsperspektiv er integrert i alle deler av landbrukskontorets virksomhet innen utgangen av prosjektperioden
- Alle elektroniske og fysiske treffsteder for nærings- og bygdeutvikling bidrar aktivt til å fremme likestilling, mangfold og toleranse
- Rådgivningsapparatet har gjennomgått sine tjenester med tanke på kvinnelige brukere og oppfattes som tilgjengelig, oversiktlig og ressurseffektivt blant brukerne av tjenestene
- Landbruksforvaltningen, rådgivningsapparatet og landbruksbefolkningen har økt forståelse for hvilken betydning faktisk og opplevd eierskap til landbrukseiendom og produksjonsapparat har for involvering i og utvikling av næringa (både tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer)
- Tilrettelagt informasjon om Steinkjerlandbruket er tilgjengelig for alle som søker det (kvinner, menn, unge, eldre, gårdbrukere, organisasjoner, folkevalgte, media, befolkningen)
- Kunnskap om hvordan kommuner kan arbeide for å fremme likestilling og mangfold i landbruket er formidlet til andre norske kommuner.

Virkninger av prosjektarbeidet vil være

- Større likestilling og mangfold i Steinkjerlandbruket med tanke på eierskap og rekruttering, produksjoner og driftsformer, bedre samhandling mm.

- Økt alternativ bruk av grunneiernes og bygdesamfunnenes ressurser (arealer, produksjonsapparat, bygningsmasse og menneskelige ressurser)
- Større aktivitet for å ivareta kulturlandskap, kulturminner og biologisk mangfold i kommunen
- Økt bevissthet omkring det multifunksjonelle landbrukets betydning for Steinkjersamfunnet (kommunal landbruksforvaltning, rådgivingsapparatet, næringsdrivende innen landbruket og kommunens øvrige innbyggere)

Hovedaktiviteter

1. Utvikle metodikk for hvordan integrere et likestillings- og mangfoldsperspektiv i landbrukskontorets arbeid
2. Utvikle et godt rådgivningstilbud som ivaretar landbrukets samfunnsmessige funksjoner (ut over råvareproduksjon innen mat og trevirke)
3. Øke kompetansen hos landbrukskontoret og rådgiverapparatet
4. Øke tilgjengelighet, informasjon og kommunikasjon
5. Vurdere behov for en tilpasset opplæring til næringa
6. Utvikle nye arenaer for landbrukskontorets utviklingsarbeid– kontaktutvalg i grender, landbruks- utekontor, mobiliseringsprosesser, landbrukstreff i martnan.